

نخست آنکه معلم درس مطالعات اجتماعی نیز مانند سایر دروس باید هم صلاحیت‌های عام حرفه‌ای یعنی تسلط به دانش و اطلاعات تخصصی موضوع تدریس، توانایی و مهارت در امر تدریس و اداره کلاس و هم صلاحیت‌های عاطفی یعنی علاقه به امر تعلیم و تربیت دانش‌آموزان را داشته باشد. با این حال، معلم مطالعات اجتماعی به دلیل رویکرد و ماهیت این درس، علاوه بر صلاحیت عمومی باید الگوی مؤثر و کارآمد تربیت اجتماعی باشد. در این زمینه، فضای حاکم بر روابط متقابل عاطفی میان معلم و دانش‌آموزان از یک سو و دانش‌آموزان با یکدیگر در کلاس درس مطالعات اجتماعی، از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است.

الگو بودن: معلم الگوی دانش‌آموزان است و آنچه در شخصیت معلم جلوه دارد در وجود دانش‌آموزان نیز جلوه‌گر می‌شود؛ بر همین اساس، معلم مطالعات اجتماعی نمونه‌ عینی ارزش‌ها، صلاحیت‌ها و مهارت‌های اجتماعی برای دانش‌آموزان است. معلم مطالعات اجتماعی فردی است مسئول و متعهد، قانون‌گرا، علاقمند به پیشرفت کشور خود، منظم، اهل مطالعه و تحقیق، صاحب تفکر، خلاق و نقاد، با روحیه و با نشاط و پایبند به ارزش‌ها و اخلاق اسلامی. برای مثال، معلم نامنظم یا بی‌اعتنا به قانون نمی‌تواند نظم و قانون‌گرایی را در دانش‌آموزان تقویت کند یا معلمی که نسبت به آینده حس بی‌اعتمادی و ناامیدی دارد، این احساسات خود را نسبت به آینده یا پیشرفت جامعه خود، به دانش‌آموزان منتقل می‌کند.

معلم مطالعات اجتماعی به عنوان الگوی عملی بچه‌ها، باید رفتار و گفتار مناسب و همسویی داشته باشد تا از آثار سوء دوگانگی در رفتار و گفتار و نتایج معکوس این امر جلوگیری شود.

برقراری ارتباط مؤثر با دانش‌آموزان در فرایند آموزش: معلم مطالعات اجتماعی باید در روابط خود با دانش‌آموزان آنچنان مؤثر و سازنده عمل کند که آثار آن در شخصیت و نگرش دانش‌آموز و حتی روابط و یا خانواده و گروه همسالانش نیز متجلی شود.

نخست، معلم باید به کرامات انسانی و ارزش شخصیت هر یک از دانش‌آموزان احترام بگذارد و به این نکته که همه آنها دارای استعداد و توان شدید رشدند، معتقد باشد. به وجود آوردن فضای اعتماد و احترام متقابل و به کارگیری شیوه‌های مشارکتی در فرایند و مراحل مختلف آموزش، مهم‌ترین رکن روابط معلم و دانش‌آموز در کلاس درس مطالعات اجتماعی است. از آنجا که این درس در تقویت گرایش‌ها و باورهای اجتماعی و حس مسئولیت‌پذیری نقش مهمی ایفا می‌کند، عمل مسئولانه معلم در همه شرایط و سازماندهی مطلوب فعالیت‌های مشارکتی در فرایند آموزشی، حس مسئولیت‌پذیری و با یکدیگر کار کردن توأم با محبت را به دانش‌آموزان منتقل می‌کند. فراهم آوردن فضای مناسب برای ارائه نظرها و ایده‌های دانش‌آموزان و گوش دادن به حرف‌های آنها به‌ویژه برای کودکان دوره ابتدایی که به تقویت اعتماد به نفس و خودباوری نیاز دارند، از ویژگی‌ها و مسئولیت‌های مهم معلم مطالعات اجتماعی است. معلم مطالعات اجتماعی باید در روابط خود با دانش‌آموزان به گونه‌ای مؤثر و سازنده عمل کند که آثار آن به‌خوبی در روابط میان دانش‌آموزان با خانواده، گروه همسالان و غیره متجلی شود.

معلم درس مطالعات اجتماعی باید نقش اوضاع و احوال فرهنگی و جغرافیایی محل زندگی دانش‌آموزان را برای طرح مباحث مختلف در نظر بگیرد و بر آن اساس، به فهماندن مطالب اقدام کند. توجه به تفاوت‌های فردی و مشکلات خاص کودکان به‌ویژه برای معلم این درس، ضروری است. بر این اساس، معلم مطالعات اجتماعی باید برآیند و مجموعه‌ای از تحقق اهداف را با توجه به استعدادها و توان‌های مختلف دانش‌آموزان پیگیری و طلب کند و از تأکید بر توانایی همهٔ افراد بر همه چیز بپرهیزد. آموزش شیوهٔ صحیح فکر کردن و تقویت مهارت‌های فرایند تفکر در زمینهٔ مسائل و روابط اجتماعی و تصمیم‌گیری‌ها باید از طریق تعامل مناسب معلمان با دانش‌آموزان در موقعیت‌های مختلف در کلاس به شیوه‌ای غیرمستقیم و مؤثر تحقق یابد.

ایجاد رابطهٔ مؤثر بین دانش‌آموزان: معلم درس مطالعات اجتماعی باید علاوه بر برقراری رابطهٔ مناسب و مؤثر با دانش‌آموزان، ارتباطات مفید و مؤثر میان آنها با یکدیگر را تقویت کند. معلم با توجه به ماهیت درس مطالعات اجتماعی و فعالیت‌ها و مهارت‌های مربوط به آن، تمرین زندگی اجتماعی را در محیط مدرسه پایه‌ریزی کرده و با اتخاذ شیوه‌های مناسب هنگام کارهای گروهی، موانع موجود در راه ارتباط مؤثر در گروه همسالان را از میان برمی‌دارد و روابط دوستانه و همکاری و مسئولیت‌پذیری را در بین بچه‌ها تقویت می‌کند.

به روز بودن و مطالعهٔ مستمر: درس مطالعات اجتماعی بنا به ماهیت خود با مسائل و موضوعات اجتماعی سروکار دارد و این امر به‌طور مداوم تغییر و تحول می‌یابد؛ اخبار و گزارش‌های روزمره، تحولات مربوط به دیدگاه‌ها و نگرش‌ها، تغییرات محیطی، تصمیم‌گیری‌های سیاسی - اقتصادی و تغییرات اجتماعی که عموماً در مطبوعات و نشریات انعکاس می‌یابد.

معلم مطالعات اجتماعی بنا به ماهیت این درس باید فردی اهل مطالعه باشد و با مطالعهٔ مستمر رویدادهای جاری و مسائل اجتماعی، محیطی، اقتصادی و فرهنگی، از آگاهی‌های لازم در این زمینه برخوردار شود، به عبارت دیگر، به روز بودن برای معلم مطالعات اجتماعی اولویت خاص دارد.

برخی از صاحب نظران اجزای بسته آموزشی را با توجه به نقشی که ایفا می کنند به دو گروه منابع اصلی و منابع تکمیلی تقسیم بندی کرده اند. منابع اصلی شامل :

۱ کتاب درسی دانش آموز؛ ۲ کتاب کار دانش آموز؛ ۳ کتاب راهنمای معلم؛ ۴ کتاب ارزشیابی است. از منابع تکمیلی می توان منابع چاپی (کتاب های آموزشی و داستانی، مجله ها، کارت های آموزشی، اطلس ها و کتاب های مرجع و...)، منابع ابزاری معلم (ویدئو، DVD، آلبوم های عکس و اسلاید، نقشه، صوتی و...) و منابع رایانه ای (سی دی های تست و تمرین، وبسایت های مربوط به موضوع و...) را مثال زد.

از آنجایی که درس مطالعات اجتماعی با توجه به ماهیت خود با طیف گسترده ای موضوعات محیطی تاریخی، اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی سروکار دارد و معلم و دانش آموز در حین تدریس و فرایند کاوشگری دانش آموزان به منابع زیاد و متنوعی نیاز پیدا می کنند، لذا اجزا و عناصر بسته آموزشی مطالعات اجتماعی از وسعت و تنوع بالایی برخوردار است.

از منابع اصلی ذکر شده در بسته آموزشی، کتاب درسی، کتاب کار دانش آموز و راهنمای تدریس در اختیار شما قرار گرفته است. سایر منابع به تدریج تولید و در اختیار شما قرار خواهد گرفت.

اگرچه بخش هایی از ساختار رسمی وزارت آموزش و پرورش تولیدکننده بسته آموزشی است اما نکته ای که باید به آن توجه نمود این است که شما معلمان گرامی نیز می توانید در تولید و تکمیل اجزا و عناصر بسته آموزشی و هم در تهیه و فراهم کردن آن به وسیله مدرسه نقش مؤثری ایفا نمایید. برای مثال شما ممکن است خودتان آلبوم های عکس و اسلاید متناسب با موضوعات درسی را فراهم و در کلاس نمایش بدهید یا مدل ها و ماکت ها و چارت هایی را به کمک دانش آموزان بسازید و در هنگام تدریس برای نمایش ارتباط پدیده ها از آنها استفاده کنید یا از مناظر طبیعی و جغرافیایی یا موزه ها و مانند آن فیلم تهیه کنید.

شما می توانید اطلس ها و نقشه های جغرافیایی مورد نیاز در قطع دیواری را فهرست کنید و از مدرسه بخواهید که آنها را خریداری کنند و در اختیار کلاس قرار دهند و یا کتاب های آموزشی متناسب با سطح مخاطبان را بخرند و در کتابخانه مدرسه نگهداری کنند تا دانش آموزان در فعالیت های کاوشگری بتوانند از آنها استفاده کنند. نکته دیگری که باید به آن توجه کنیم این است که در انجام تحقیقات باید دانش آموزان را به اندازه کافی راهنمایی کنیم و منابع را به آنها معرفی و در اختیارشان قرار بدهیم. نحوه خلاصه کردن و استخراج اطلاعات مورد نیاز از کتاب حدود و ثغور تحقیق و سؤالات آن باید برای دانش آموز روشن باشد. به همین دلیل شما باید به دانش آموزان آموزش دهید که چگونه از این منابع استفاده کنند و از سوی دیگر مدیریت مدرسه را مجاب کنید که وسایل و لوازم را تهیه و در اختیار شما بگذارند.

شایان ذکر است که در این کتاب نیز در پایان آموزش هر فصل، مواد و منابعی برای مطالعه بیشتر معلمان یا استفاده در کلاس و همچنین مطالعه یا استفاده دانش آموزان معرفی شده است. این منابع را که مرتبط با محتوای آن فصل است از طریق مدیریت مدرسه تهیه و در جای مناسبی در مدرسه نگهداری کنید.